

4-1-2018

PRIORITY DIRECTIONS OF COMPLEX AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGIONS' ECONOMY

F. Khamidova

Tashkent Financial institute

A. Yadgarov

Tashkent Financial institute

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance>

Recommended Citation

Khamidova, F. and Yadgarov, A. (2018) "PRIORITY DIRECTIONS OF COMPLEX AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGIONS' ECONOMY," *International Finance and Accounting*: Vol. 2018 : Iss. 2 , Article 21.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2018/iss2/21>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in International Finance and Accounting by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

Хамидова Ф. А. – ТМИ, доцент, и.ф.н.

Ядгаров А. А. – ТДИУ, доцент, и.ф.н.

ҲУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ КОМПЛЕКС ВА МУТАНОСИБ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ

Ушбу мақолада ҳудудлар иқтисодиётини комплекс ва мутаносиб ривожланишининг бугунги ҳолати таҳлили келтирилган, ҳудудий саноат тармоқларида маҳсулот ишлаб чиқариш ҳолати ўрганилган. Ҳудудлар иқтисодиётини комплекс ва мутаносиб ривожлантириш билан бирга кичик саноат зоналари ва технопарклар фаолиятини ташкил этишнинг устувор масалалари борасида тавсиялар ишлаб чиқилган.

В данной статье приведены анализ современного состояния комплексного и сбалансированного развития региональной экономики, изучены производственные состояния региональных отраслей промышленности. Наряду с изучением комплексного и сбалансированного развития региональной экономики, разработаны приоритетные предложения по организации деятельности малых промышленных зон и технопарков.

In this article the current state of the integrated and balanced development of the regional economy are analyzed, and the production conditions of regional industries in studied. Along with studying the complex and balanced development of the regional economy, priority proposals have been given to organize the activities of small industrial zones and technoparks.

Калит сўзлар: ҳудудлар, Ҳаракат стратегияси, кичик саноат зоналари, технопарклар фаолияти, қайта ишлаш саноати, эркин иқтисодий ҳудудлар, экспорт динамикаси.

Ключевые слова: регионы, стратегия развития, малые промышленные зоны, деятельность технопарков, перерабатывавшая промышленность, свободные экономические зоны, динамика экспорта.

Key words: Regions. Strategy of development. Small industrial zones. Activity of technoparks. Processing industry. Free economic zones. Export dynamics

Мамлакатимизни 2017-2021 йилларда ривожлантиришнинг Ҳаракатлар стратегиясида вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутоносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланиш масаласига алоҳида эътибор қаратилган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016-йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017-йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор

йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги “Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак” маърузасида айнан, “...иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳани, шунингдек, мамлакатимиз ҳудудларини ривожлантириш бўйича қайси энг муҳим кўрсаткичларни жорий йил биринчи чораги ва биринчи ярим йиллигида бажариш учун нима қилиш керак?” таъкидлаб ўтганлар[1].

Долзарб масалалардан бири сифатида эътироф этиш жоизки, бугунги кунда вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланиш ҳисобига ҳудудларни барқарор ривожлантиришга эришиш, аҳоли бандлигини устувор таъминлашга эришиш, барча мавжуд ресурслар салоҳиятидан оқилона фойдаланишни таъминлаш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Мамлакатимизнинг ҳудудий таркибига кирган ҳар бир вилоят, туманлар маълум объектив қонуниятлар асосида ташкил этилган бўлиб, географик ва ҳудудий жойлашуви, иқтисодиётининг таркиби, саноат ва қишлоқ хўжалигининг ривожланганлик даражаси, ҳудудларнинг демографик ҳолати ва аҳолининг жойлашуви, шунингдек, иқлими, сув ва табиий ресурслар салоҳиятига эгаллиги билан бир-биридан фарқ қилади. Фарғона, Андижон, Наманган, Сирдарё, Хоразм вилоятларида фойдали қазилма минерал хом ашё ресурслари жуда кам, Навоий, Тошкент, Қашқадарё, Сурхондарё ва Бухоро вилоятларида ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси фойдали қазилма минерал хом ашё ресурсларга бой, Жиззах, Самарқанд вилоятларида ушбу ресурслар мавжуд ҳудудлар қаторига киради.

Мамлакатимиз ёқилғи энергетик салоҳиятида эса Навоий, Бухоро, Қашқадарё, Тошкент вилоятларининг салоҳияти юқори. Юртимиз аҳолиси ҳам вилоятлар бўйича нотеқис жойлашган. Масалан, Андижон вилоятида 1 км² га тўғри келадаган аҳоли сони 665 кишини, Навоий вилоятида эса 8,2 кишини ташкил этади. Вилоятлар ва туманларнинг ер-сув ресурслари, иқлим шароитлари ҳам кам бўлсада фарқланади. Ер-сув ресурсларининг сифатида ҳам жиддий тафовутлар мавжуд. Тошкент, Жиззах ва Самарқанд вилоятларида табиат билан боғлиқ экологик туризмни ривожлантириш учун жуда қулай имкониятлар мавжуд.

Самарқанд, Бухоро, Хива, Шаҳрисабз, Қўқон каби жаҳон биладиган туристик шаҳарлар мавжуд. Туризм соҳасида деярли барча вилоят ва туманларда имкониятлар мавжуд, аммо юқорида санаб ўтилган ҳудудларда абсолют ва нисбий устунликлар кўпроқ саналади. Яна бир жиддий фарқ ҳудудларда иқтисодиётининг ривожланганлик даражаси ва инсонлар учун яшаши учун зарур неъматлар билан таъминлаш имкониятларида ўз аксини топади. Ана шундай мураккаб ҳолат шароитида барча вилоят ва туманларни барқарор ва жадал ривожлантириш, улар ўртасидаги тафовутларни жуда катталашиб кетишига йўл қўймазлик Ўзбекистон

Республикаси раҳбариятининг жиддий эътибор бераётган масалалари қаторига киради. Олиб борилаётган ижтимоий-иқтисодий ислохотлар натижасига кўра ҳудудларнинг ривожланишида, уларнинг иқтисодиётининг таркибида жиддий фарқлар мавжуд.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” ги Фармонида белгилаб берилган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини «Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили»да амалга оширишга оид Давлат дастурида ҳам айнан, вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга қаратилган масалалар устувор йўналиш сифатида белгилаб берилган.

1-жадвал

Ўзбекистон Республикаси ва ҳудудлари иқтисодиётининг таркиби ҳолати таҳлили (2016 йил)

Минтақалар номи	ЯИМ (ЯҲМ)	Саноат маҳсулоти	Истеъмол товарлари	Қишлоқ, ўрмон хўжалиги ва балиқчилик	Қурилиш ишлари
Ўзбекистон Республикаси	100	100	100	100	100
Қорақалпоғистон Республикаси	3,27	3,88	2,44	2,86	4,26
Андижон	5,65	7,03	11,78	10,96	5,61
Бухоро	5,48	5,14	5,89	9,20	7,86
Жиззах	2,46	1,74	2,48	4,98	2,12
Қашқадарё	7,47	8,67	5,42	8,13	8,29
Навоий	5,29	9,60	4,52	4,91	4,19
Наманган	4,45	3,06	4,63	7,37	4,30
Самарқанд	7,05	7,07	10,84	11,94	8,53
Сурхондарё	4,60	1,95	1,95	8,58	5,36
Сирдарё	2,10	3,13	3,07	3,83	1,64
Тошкент	10,30	15,15	12,34	12,63	5,36
Фарғона	6,98	7,28	6,91	8,33	6,72
Хоразм	3,56	2,51	3,58	6,26	4,46
Тошкент шаҳри	15,79	20,29	22,79	6,26	17,11

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика қўмитаси маълумотлари.

1-жадвал маълумотларидан кўриниб турибдики, 2016 йилда мамлакат ялпи ички маҳсулотида Тошкент шаҳри (15,79%), Тошкент вилояти (10,30%), Қашқадарё вилояти (7,47%), Самарқанд вилояти (7,05%), Фарғона вилояти (6,98), Андижон вилояти (5,65%), Навоий (5,29%) вилоятлари салмоқли ҳиссага эга. Хоразм, Сирдарё, Жиззах вилоятлари ҳамда Қорақалпоғистон Республикаларининг улушлари мос равишда 2-3 фоиз атрофида бўлган. Ушбу рақамлар юқоридаги вилоятлар ва туманларнинг мавжуд ишлаб чиқариш салоҳиятидан фойдаланиш тўлиқ эмаслигини, ҳудудларда катта имкониятлар ишга тушмай қолаётганлигини кўрсатади.

2017-2021 йилларда умумий қиймати 40 миллиард АҚШ доллари миқдоридagi 649 та инвестиция лойиҳасини назарда тутувчи тармоқ дастурларини рўёбга чиқариш режалаштирилмоқда. Натижада кейинги 5 йилда саноат маҳсулотини ишлаб чиқариш 1,5 баравар, унинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 33,6 фоиздан 36 фоизгача, қайта ишлаш тармоғи улуши 80 фоиздан 85 фоизгача ошади[2].

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, бугунги кунда вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларда мавжуд салоҳиятдан самарали ва оптимал фойдаланиш ҳисобидан ҳудудларни барқарор ривожлантиришга эришиш, аҳоли бандлигини устувор таъминлашга эришиш, барча мавжуд ресурслар салоҳиятидан оқилона фойдаланишни таъминлаш долзарб масалалардан бири сифатида муҳим аҳамият касб этмоқда.

Мамлакатнинг барча вилоят ва туманларидаги мавжуд имкониятларни чуқур ўрганиш, иқтисодиётини илмий, амалий таҳлил этиш асосида вилоят ва туманларда, чекка қишлоқларда ҳам саноат, қишлоқ хўжалиги, хизмат кўрсатиш соҳаларини кенг ривожлантириш кўзда тутилмоқда. Бу жараёнинг асосий мақсадларидан бир юртимизнинг барча ҳудудларида истиқомат қилаётган инсонлар учун шарт-шароитлар яратиш ҳисобланади.

2-жадвал

Ўзбекистон Республикаси ҳудудлари бўйича аҳоли жон бошига тўғри келадиган асосий кўрсаткичлар (киши, минг сўм) (2016 йил)

Минтақалар номи	ЯИМ (ЯХМ)	Санат маҳсулоти	Қишлоқ, ўрмон хўжалиги ва балиқ маҳсулотлари	Асосий капиталга инвестициялар	Хизматлар	Чакан савдо
Ўзбекистон	6	3493,7	1520,7	1553,5	2 857,0	2764,2

Республикаси	258,6					
Қорақалпоғистон Республикаси	3 612,7	2394,6	767,2	2067,5	1 616,0	1629,6
Андижон	3 836,5	2662,8	1808,7	641,0	1 727,2	2344,2
Бухоро	5 971,9	3126,9	2435,7	3183,0	2 281,2	3059,0
Жиззах	3 808,2	1504,1	1872,0	972,2	1 573,4	2258,4
Қашқадарё	4 872,3	3155,5	1288,6	2071,6	1 490,2	2030,4
Навоий	11 271,0	11421,4	2545,6	3035,5	2 903,5	3973,5
Наманган	3 374,2	1298,1	1357,8	899,0	1 488,6	1968,7
Самарқанд	3 886,6	2174,0	1598,2	929,4	1 664,3	2080,3
Сурхондарё	3 764,0	890,0	1706,4	776,3	1 580,9	2441,4
Сирдарё	5 258,7	4367,1	2330,5	1369,5	1 485,4	1909,0
Тошкент	7 300,9	5997,1	1171,4	1354,5	3 000,5	3390,2
Фарғона	3 938,7	2292,3	1140,7	663,9	1 669,1	2165,4
Хоразм	4 026,2	1584,2	1722,0	823,8	1 527,5	1885,4
Тошкент шаҳри	13 068,8	9370,4	х	4457,7	11 523,9	7929,1

Манба: Ўзбекистон Республикаси Статистика Давлат қўмитаси маълумотлари.

2-жадвал маълумотларидан кўриниб турибдики, вилоятлар кесимида аҳоли жон бошига тўғри келадиган асосий кўрсаткичларда ҳам жиддий фарқлар мавжуд. Жумладан, аҳоли жон бошига ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқариш мамлакат бўйича ўртача 6 258,6 минг сўмни ташкил этган ҳолда бу кўрсаткич Навоий вилоятида 11 271,0 минг сўмни, Тошкент шаҳрида 13 068,8 минг сўмни ташкил этган. Андижон, Жиззах, Самарқанд, Наманган, Сурхондарё вилоятларида 4000 минг сўмдан паст бўлган.

Кўрсаткичлардаги фарқлар мавжуд ҳолатни чуқур таҳлил қилиш асосида вилоятларда аҳоли жон бошига тўғри келадиган кўрсаткичлар ўртасидаги фарқларни сабабларини аниқлаш, имкон даражасида уларни минималлаштирадиган чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш имкониятини кенгайтиради. Ушбу масалаларни оптимал ечишнинг энг муҳим омилларидан бири сифатида шахсий жавобгарликни оширишга эътибор кучайтирилмоқда.

Мамлакатнинг барқарор ривожланиши таъминлаб бераётган ҳудудий иқтисодиёт тармоқлари муҳим ҳисобланади. Бу тармоқлар мамлакат аҳолисининг sanoat, қишлоқ хўжалиги, озиқ-овқат ва бошқа турдаги маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини таъминлашда, қайта ишлаш саноати тармоқларини эса хомашёга бўлган талабини қондиришда катта аҳамиятга эга. Шунинг билан қайд этиш жоизки, мустақиллик йилларида мамлакатимиз пойтахти ҳисобланган Тошкент шаҳри бевосита иқтисодиётнинг барча соҳаларида ижобий ўсиш тенденциясига эришиб келмоқда.

2017-2020 йилларда Тошкент шаҳрини комплекс ривожлантириш чора-тадбирлари Дастури қабул қилинган бўлиб, унга кўра, ўтган йиллардаги иқтисодий ўсиш ҳолатига таҳлилий ёндошадиган бўлсак, ўтган 2016 йил январ ҳолатига кўра, ялпи ҳудудий маҳсулот ҳажмида 15,6 фоизни ташкил этмоқда.

2016 йилда Тошкент шаҳар ҳудудий экспорт Дастури доирасидаги вазифаларни бажарилиш ҳолати бўйича маълумотларга таҳлилий назар ташлайдиган бўлсак, ҳудудий экспорт ҳажмида sanoat маҳсулотлари 297,1 млн.доллар ёки 23 % ни, мева-савбзаёт маҳсулотлари 421,1 млн.долларни ёки 33 % ни ҳамда хизматлар экспорти эса 575,0 млн.долларни ташкил этган. Ҳудудий экспорт ҳажмида хизматлар экспортнинг улуши юқори бўлмоқда, бу эса ўз-ўзидан аёнки, Тошкент шаҳри асосан барча ҳудудлар учун бевосита экспорт хизматини кўрсатиб келадиганлиги билан юқори тенденциясига эга бўлмоқда.

2016 йил январ ҳолатига кўра, Тошкент шаҳрида 55129 та юридик шахслар фаолият юритаётган бўлиб, шу жумладан sanoat корхоналари 12313 та, кичик бизнес субъектлари сони 47250 тани, қўшма корхоналар сони 3385 тани ташкил этмоқда. Тошкент шаҳрининг деярли барча туманларида бозор инфратузилма объектларининг тўлиқ ташкил этилганлиги ва кумунал ва хизмат кўрсатувчи тармоқларнинг узлуксиз ишлаши, айнан ушбу ҳудудда кичик бизнес субъектлари учун қулай инвестицион ва инновацион муҳитнинг шаклланиши натижасида ривожланиш даражаси ўсиб бормоқда.

Ҳудуднинг бошқа туманлари каби Яшнобод ва Олмазор туманларида кичик бизнеснинг инновацион технопаркларини ташкил этиш долзарб аҳамият касб этмоқда. Тошкентнинг Яшнобод ва Олмазор туманларида махсус инновацион технопарклар яратиш режалаштирилган. Яшнобод туманидаги технопарк

материалшунослик, электрон асбоб ва контроллерлар, озуқа ва биологик фаол қўшимчалар, дори воситалари соҳасида тадқиқотлар ўтказиш ва кичик инновацион ишлаб чиқаришлар ташкил этиш мақсадида барпо этилиши белгилаб олинди.

Олмазор туманидаги технопарк металларни қайта ишлаш технологияси, энергия тежамкорлиги, муқобил энергия манбалари ва электрон ўлчов асбоблари, робототехника, машинасозлик ва электроникани ривожлантиришга хизмат қилади.

Инновацион тадқиқотлар ўтказиш, ички ва ташқи бозорда талабгир юқори технологияли, рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқариш учун етакчи саноат ва кичик инновацион корхоналар ташкил этиш уларнинг асосий вазифалари сирасига киради. Бундан ташқари, улар замонавий хориж технологияларини маҳаллий ишлаб чиқарувчиларга жорий этиш, ушбу мақсад учун юқори технологик ва инновацион ишлаб чиқаришни ташкил этишга қодир маҳаллий ва хорижий инвесторларни жалб этиш билан ҳам шуғулланади[3].

3-жадвал

2017-2020 йилларда Тошкент шаҳрини комплекс ривожлантириш чора-тадбирлари дастурида кўзда тутилган прогноз кўрсаткичлари бажарилишига эришиш истиқболлари

№	Кўрсаткичлар	Ўлчов бирлиги	ҳисобот		баҳо	прогноз			
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	Ялпи ҳудудий маҳсулот (ЯҲМ)	млрд. сўм	21 812,1	26 648,7	29 233,6	32 127,8	35 372,7	39 016,0	43 034,7
	ўтган йилга нисбатан ўсиш суръати	%	111,8	111,6	109,7	109,9	110,1	110,3	110,5
2	ЯҲМ таркиби:								
3	Тармоқларда яратилган ялпи қўшилган қиймат (ЯҚҚ)	%	86,6	85,5	85,6	85,8	86,0	86,2	86,4
4	Маҳсулот ва экспорт-импорт операцияларидан олинган соф солиқлар	%	13,4	14,5	14,4	14,2	14	13,8	13,6
5	Тармоқларда	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

	яратилган ЯҚҚ таркиби								
6	Саноат (шу жумладан қурилиш)	%	38,3	36,0	36,1	36,6	37,1	37,6	38,1
7	Саноат	%	29,9	29,7	30,0	30,6	31,2	31,8	32,4
8	Қурилиш	%	8,4	6,3	6,1	6,0	5,9	5,8	5,7
9	Хизматлар	%	61,7	64	63,9	63,4	62,9	62,4	61,9
10	Савдо, яшаш ва озиқ-овқат бўйича хизматлар	%	18,6	16,2	16,3	16,4	16,5	16,6	16,7
11	Ташиш ва сақлаш, ахборот ва алоқа	%	18,1	15,3	15,4	15,5	15,6	15,7	15,8
12	Қолган хизматлар тури	%	25,0	32,5	32,2	31,5	30,8	30,1	29,4

Изоҳ: 2016 йилда Тошкент шаҳар ҳудудий экспорт Дастури доирасидаги вазифалар бўйича 2016-2020 йиллардаги прогноз кўрсаткичлари асосида ишлаб чиқилган.

Манба: Тошкент шаҳар ҳокимияти маълумотлари асосида.

Республикамиз иқтисодий тармоқларида амалга оширилаётган туб иқтисодий ислохотлар ва таркибий ўзгаришлар натижасида ўтган 2014-2015 йиллар оралиғида ялпи ҳудудий саноат маҳсулотининг ўртача йиллик ўсиш суръатлари камайиб бориш динамикасига эга бўлди. Хусусан, бу кўрсаткич 2014 йилдаги 111,8 %дан, 2015 йилда 111,6 % гача камайди (3-жадвал). Деярли бу пасайиш динамикаси асосан саноат тармоқлари ҳисобига юзага келган.

Технопарклар зиммасига илмий тадқиқот ва инновацион лойиҳалар самарадорлигини ошириш учун олий таълим муассасалари, академик фанлар ва ишлаб чиқарувчилар ўртасида ўзаро узвий алоқани йўлга қўйиш, ушбу мақсадда олимлар, юқори малакали мутахассислар, амалиётчилар ҳамда талабаларни жалб этиш вазифаси ҳам юклатилган.

Технопарк қатнашчилари ер солиғи, даромад солиғи, юридик шахсларнинг мулк солиғи, ижтимоий инфраструктурани ободонлаштириш ва ривожлантириш, микрофирма ва кичик корхоналар учун ягона солиқ тўлови ҳамда давлат мақсадли жамғармаларига мажбурий ажратмалардан озод этилади.

Инновацион технопарклар хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес субъектлари фаолияти ривожига аҳамиятли томони шундаки, айнан ушбу соҳа вакиллари томонидан янги фикрлар ташаббуси натижасида инновацион ишланмаларни жорий этиш орқали ишлаб чиқаришни модернизация қилиш ва

ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларни диверсификация қилишда устувор аҳамиятга эга.

Шиддатли рақобат муҳити шароитида жаҳон мамлакатлари иқтисодиётида рўй бераётган ўзгаришлар айнан, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳаларига тез фурсатларда янги инновацион технологияларнинг кириб келиши ва ривожланиши, меҳнат бозори, товар ва хизматлар бозоридаги рақобатнинг кучайиши, ҳар бир фаолият юритувчи хўжалик субъектидан ишлаб чиқаришни таркибан янгилаш, модернизация қилиш, тармоқларда диверсификацияни тўғри амалга оширган ҳолда ишлаб чиқариш кўламини кенгайтириш, иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини оширишдан иборат.

Дунё амалиётида ўзини оклаган бошқарув усуллари ривожланиш даражаси нисбатан паст бўлган туман ва шаҳарларни, энг аввало, саноат ва экспорт салоҳиятини ошириш йўли билан жадал ривожлантириш ҳисобига минтақалар ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражасидаги фарқларни камайтиришни тақозо этмоқда.

Навоий вилояти саноатлашган ҳудудлардан бири бўлиб, айнан “Навоий вилоятида эркин индустриал-иқтисодий зона ташкил этиш тўғрисида”ги Фармонига асосан ҳудуд эркин индустриал-иқтисодий зона айлантирилди.[4] Ушбу Фармон ижроси юзасидан а янги ишлаб чиқариш тармоқлари ва замонавий корхоналар бунёд этилди ҳамда хорижий инвесторларга солиқ ва бож тўловлари бўйича стратегик аҳамиятга эга бўлган имтиёзлар белгилаб берилди. Хорижий инвесторларнинг ҳудудга қизиқиши йиллар ўтган сари ортиб бормоқда ва бунинг натижасида ҳудудда йирик логистика марказлари ташкил этилди ҳамда қўшма корхоналар сони ортиб бориши кузатилмоқда.

4-жадвал

**Навоий вилоятида асосий хомашё ресурсларини қазиб олиш
прогноزلари (минг тонна)[5]**

Т/р	Минерал хомашё тури Тоғ кон хомашёларни қазиб олиш	2015 йил факт	2016 йил баҳо	Прогноз			
				2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил
1.	Базальт	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8
2.	Бентонитли гил	22,1	23,2	24,3	25,5	26,8	28,1
3.	Гранит	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7
4.	Кварц жиласи	0,0	3,7	3,9	4,1	4,3	4,5
5.	Кварцли қум	87,7	53,7	53,8	53,9	54,0	54,1

6.	Гипс	238,6	222,2	221,6	221,6	221,6	221,6
7.	Диабаз	1 217,7	967,8	934,4	942,7	929,9	904,0
8.	Лёссимон жинслар	10,4	10,9	11,5	12,0	12,6	13,3
9.	Мармар	22,9	25,0	26,5	28,0	29,7	31,5
10.	Мармарлашган оҳактош	0,0	0,1	0,6	0,7	0,7	0,7
11.	Минерал туз	46,3	52,9	55,4	57,9	60,6	63,4
12.	Оҳактош	4 941,1	5 006,4	4 983,4	5 130,4	5 185,5	5 185,1
13.	Сланец	302,1	365,4	354,9	365,0	363,5	354,6
14.	Табиий қум	35,4	37,2	39,0	41,0	43,0	45,2
15.	Туффит	0,0	123,3	203,0	217,5	232,0	246,5
16.	Фосфорит рудаси	1 347,2	1 347,2	3 100,5	3 100,5	3 500,8	6 000,2

Манба: Навоий вилоятини 2017-2020 йилларда комплекс ривожлантириш дастурида белгилаб ўтилган кўрсаткичлар асосида келтирилган.

Худуд табиий ва минерал хомашё ресурсларига бой бўлганлиги билан бошқа худудлардан ажралиб туради (4-жадвал). Навоий вилоятида асосий хомашё ресурсларини қазиб олиш прогнозлари бўйича келтирилган статистик маълумотларга таҳлилий ёндошадиган бўлсак, 2017-2020 йиллар давомида айнан саноат ва қурилиш соҳалари учун зарур бўлган минерал хомашё ресурсларини қазиб олиш ва ҳажми ортиб бориши жадвалда ўз аксини топган. 2017-2020 йилларда Нурота туманида ҳам “Zafar granite mining” ҚК томонидан гранит тошни қайта ишлаб, бардюр ва зина ишлаб чиқариш, лойиҳа қиймати 1,2 млрд. сўм лойиҳани амалга ошириш режалаштирилмоқда.

“Шу мақсадда кимё саноатини, рангли ва нодир металлар, углеводород хомашёси, мева-сабзавот маҳсулотларини қайта ишлаш, тўқимачилик, чарм-пойабзал, фармацевтика, қурилиш материаллари саноатини ривожлантиришга қаратилган 8 та махсус дастур қабул қилинди ва амалга оширилмоқда. Яқин беш йилда умумий қиймати қарийб 40 миллиард доллар бўлган 657 та инвестиция лойиҳасини амалга оширамиз. Бу чоралар саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмини 1,5 баробар кўпайтириш имконини беради. Бундан ташқари, маҳаллий хомашёни чуқур қайта ишлаш имкониятига эга бўлган тўқимачилик саноатини янада ривожлантириш бўйича дастурни ишлаб чиқиш якунига етказилди”[6]. Албатта, бу каби дастурларни амалга оширишда эркин иқтисодий зоналарни аҳамияти катта.

Шунингдек, 2012 йил 13 декабрдаги “Ангрен махсус индустриал зонани барпо этиш тўғрисида” ги, 2013 йил 18 мартдаги “Жиззах махсус индустриал зонасини барпо этиш тўғрисида” ги, 2016 йил 26 октябрдаги ПФ-4853-сонли “Эркин иқтисодий зоналар фаолиятини фаоллаштириш ва кенгайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги ҳамда 2017 йил 12 январь ПФ-4931-сонли ““Ургут”, “Ғиждувон”, “Қўқон” ва “Ҳазорасп” эркин иқтисодий зоналарини ташкил этиш тўғрисида” ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонлари ҳудудларда ишлаб чиқаришни янги босқичга ўтишига муҳим пойдевор қўйди.

2016 йил 26 октябрдаги ПФ-4853-сонли “Эркин иқтисодий зоналар фаолиятини фаоллаштириш ва кенгайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони бевосита ҳудудларда хорижий инвесторларга мамлакатимиз иқтисодиётининг реал секторларига инвестиция киритиши учун янада қулай шароитлар яратиш мақсадида эркин иқтисодий зоналар учун ягона ҳуқуқий режимни белгилаш, солиқ ва божхона имтиёзлари, преференцияларни бирхиллаштиришга тўртки бўлди[7] .

Ҳудудлар енгил саноатида 85 та, чармпойабзал соҳасида 31 та, қурилиш материаллари ишлаб чиқаришда 16 та, озиқ-овқат саноатида 78 та, фармацевтика соҳасида 18 та, электротехника саноатида 17 та лойиҳаларни амалга ошириш муҳим вазифаси қўйилган.

Хулоса қилиб айтганда, қишлоқ хўжалигини жадал ривожлантириш ва модернизациялаш бўйича “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси” да белгиланган чора-тадбирлар Ўзбекистон Республикаси ҳудудларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга, уларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланиш, ҳудудларда аҳолининг ўзгариб бораётган эҳтиёжларини тўлароқ қондиришга эришишга, ҳудудий корхоналар фаолиятига замонавий инновацион технологияларни ишлаб чиқаришга кенг татбиқ этишга, ҳудудий рақобатдош ва халқаро стандартларга жавоб берадиган сифатли маҳсулотлар ишлаб чиқаришга, ҳудудларда ишлаб чиқаришни ихтисослашувини тўғри ташкил этиш ва экологик тоза маҳсулот ишлаб чиқаришга ўтишга, ҳудудларнинг табиий ресурс салоҳиятидан оқилона фойдаланиш механизмларини такомиллаштиришга, ҳудудлардаги мавжуд минерал-хомашё ресурслари имкониятларини тўғри баҳолаш ва қазиб олиш ҳамда қайта ишлаш борасида тежамкор технологияларни жорий қилишга, ҳудудларда кичик саноат зоналарини ташкил этиш механизмининг янада такомиллаштириш ва ишлаб чиқаришнинг тўлиқ циклини амалга оширувчи тадбиркорлик субъектлари фаолиятини шакллантиришга, ҳудудларда қишлоқ хўжалигини устувор

ривожлантириш асосида саноатни қайта ишлаш тармоқларини ривожлантиришга ва аҳолини сифатли қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилашга, ҳудудлардаги меҳнат салоҳиятидан комплекс ва самарали фойдаланишни таъминлашга эришишга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузаси. «Халқ сўзи» Г.// 16.01.2017 й.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони. «Халқ сўзи» Г.// 08.02.2017 й. №28 (6722).

3. www.sputnik.uz-сайти маълумотлари. 2017 йил 17 январ.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Навоий вилоятида эркин индустриал-иқтисодий зона ташкил этиш тўғрисида” Фармони. 04.12.2008.

5. Навоий вилояти ҳокимияти маълумотлари асосида. 25.07. 2016 йил.

6. Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзод Шавкат Мирзиёевнинг сайловолди дастуридан.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Эркин иқтисодий зоналар фаолиятини фаоллаштириш ва кенгайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги Фармони. 26.10. 2016 йил. ПФ-4853-сон.